

Секція: Гроші, фінанси і кредит

Тарасенко Ю.В.

викладач кафедри економічних дисциплін

Національної академії

Національної гвардії України

м.Харків, Україна

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ, ЯК ФІНАНСОВЕ ДЖЕРЕЛО СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Визначення людського капіталу країни як найголовнішого економічного ресурсу, ставить перед Україною задачі по реформації соціальної сфери країни, до якої безпосередньо відноситься вища освіта, як складова розвитку інтелектуального капіталу та професійних навичок людини. Рівень освіти визначає збільшення життєвих можливостей та зменшення соціальних та індивідуальних ризиків для людини, сприяє побудові неформальних зв'язків та формуванню соціального капіталу, що здійснює позитивний вплив як на державу, так і на окреме домогосподарство[1]. Одним з етапів досягнення визначених позитивних ефектів є вирішення питань доступності вищої освіти для різних верств населення, що включає в себе пошук механізму вирівнювання фінансових можливостей домогосподарств з різних соціальних груп за рахунок перерозподілу частини фінансових ресурсів домогосподарств до системи вищої освіти. Посилаючись на досвід використання коштів материнського капіталу в Російській Федерації: покращення житлових умов, сплата послуг в сфері освіти та підвищення частки трудової пенсії матері дитини, - та враховуючи досвід європейських країн з цього питання, розглянемо можливості залучення державної допомоги сім'ям з дітьми до системи вищої освіти[2].

Подібні до української програми державної підтримки сімей з дітьми досить поширені в Європі, але в залежності від країни можуть різнитися: державна допомога може мати універсальний характер, тобто її розмір не залежить від якихось чинників, а в інших - при її виплаті враховуються доходи сім'ї. Допомога універсального характеру встановлена у Бельгії, Данії, Франції,

Ірландії, Люксембурзі, Нідерландах, Португалії, Великобританії, а також в Україні. "Напівуніверсальний" характер виплат існує в Німеччині. Така державна допомога встановлюється для усіх, але, починаючи з другої дитини, розмір допомоги залежить від доходу сім'ї, а також існує межа рівня доходу, при якому державна допомога не виплачується. В Бельгії, Люксембурзі, Греції, Португалії розмір допомоги автоматично індексується. У більшості інших країн індексація проводиться щорічно або відбувається їх періодичний перегляд. До цієї групи країн відноситься і Україна, де розмір допомоги щорічно може переглядатись. Ще однією особливістю можна відмітити, що у Бельгії, Франції, Люксембурзі та Великобританії розмір допомоги прогресивно збільшується в міру дорослішання дитини, а вікова межа надання допомоги у половині країн встановлена в 18 років, у інших - 16-17 років. У випадку, якщо дитина продовжує навчання, зокрема здобуваючи вищу освіту, вікова межа виплати допомоги може бути підвищена у всіх країнах, окрім Данії та Іспанії від 24 до 27 років[3]. Європейський досвід державної підтримки сімей з дітьми має ряд переваг над українським, а саме: прогресивне збільшення виплат упродовж дорослішання дитини та довготривалий строк підтримки, на відміну від 3-х років в Україні, що дає підґрунтя для соціального залучення дитини. Нерозвиненість державних соціальних програм, а саме державної допомоги сім'ям з дітьми, викликає ряд проблем та знижує її ефективність.

Проф. Маракова О.В. проаналізувавши діяльність соціальних програм в Україні, зокрема державної підтримки сімей з дітьми, визначила, що до причин недостатньої ефективності програм соціальної підтримки слід віднести вади у законодавстві, недостатньо адекватну оцінку нужденності при призначенні допомоги, а також ментальні чинники, зокрема – надто лояльне ставлення населення до соціального утриманства та випадків зловживань соціальною допомогою[4]. Виходячи з цього постає необхідність переорієнтації призначення соціальних коштів, а саме кошти допомоги сім'ям з дітьми повинні мати чітко визначений цільовий характер, що надасть можливість підвищити ефективність цих коштів та спрямувати їх на соціальне залучення

дитини. Досвід країн Європи та національні проблеми розвитку державної допомоги сім'ям визначають необхідність перебудови механізму реалізації цієї програми, де враховуватимуться збільшення строку державної допомоги сім'ям, вплив економічного стану країни на розмір допомоги та спрямування допомоги на розвиток дитини.

Метою розробки соціальних програм є підтримка на різних етапах домогосподарств від бідності та підвищення або підтримання їх матеріального та соціального становища. Але аналіз науковців Інституту демографії та соціальних досліджень, з огляду на те, що основним методом соціальної підтримки в нашій країні є грошова допомога, дійшли висновку, що вона не є найкращим видом підтримки, оскільки до бідності призводять інші причини: відсутність роботи або належної кваліфікації, втрата працездатності, важка хвороба (у т.ч. алкогольна або наркотична залежність), втрата майна або житла, неспроможність сім'ї повноцінно виконувати свої функції через поведінкові особливості (асоціальні прояви) [4]. Тому це підтверджує, що при перерозподілі коштів державної підтримки сімей з дітьми – це не стане причиною пониження їх соціального чи фінансового стану, а надасть інші можливості для розвитку.

З огляду на вищезазначені причини визначимо можливі напрямки модернізації програми державної допомоги сім'ям з дітьми. На соціальне залучення достатній вплив здійснює вища освіта, яка також виступає однією з складових розвитку людського капіталу, тому необхідно враховувати вищу освіту, як один з ключових напрямків витрат державної допомоги сім'ям. Виходячи з цього пропонується кошти державної допомоги спрямовувати за декілька напрямків: 1. Зберігається підтримка сімей при догляді за дитиною до трьох років, що не порушує їх прав та дозволяє покрити збільшення видатків домогосподарств; 2. Частина коштів, яка призначалася для видачі домогосподарствам одноразово при народженні, буде спрямовуватиметься на фінансування вищої освіти, що посилює віддачу від них та спрямовуватиме кошти у соціальну сферу. Накопичення цих коштів на протязі 17 років надає

можливість зробити підґрунтя для старту дитину у професійне життя, а також виступають капіталом завбачливості, що надає упевненість у майбутньому.

Визначені складові модернізації програми державної допомоги сім'ям з дітьми змінюють їх споживчий характер на інвестиційний, за рахунок залучення цих коштів до системи вищої освіти та накопичення їх на протязі 17 років на індивідуальному накопичувальному рахунку кожної дитини, та призведуть до низки соціальних ефектів, основним з яких виступає розбудова механізму ефекту соціальних ліфтів. Ефект соціальних ліфтів – це система дій, спрямована на надання можливостей отримання та використання людських навичок задля працевлаштування та соціальної адаптації, що надасть можливість покращення добробуту людини. Розвиток системи соціальних ліфтів для держави стає запорукою її стабільності та ефективного функціонування. Налагодження цього механізму дозволить поступово якісно підвищити соціальний рівень держави, а результатом цього стане зростання середнього класу та розвиток економіки держави. Визначені вище проблеми лежать в основі глибинної та постійної соціальної нерівності, подолання якої потребує вирішення не лише фінансових, а й психологічних та соціальних питань. Наразі при отриманні вищої освіти існує нерівність у можливостях її отримання для різних за соціальним статусом верств населення. Статистичні дослідження домогосподарств показують, що в домогосподарствах, де батьки мають вищу освіту та займають керуючі посади, мають більше шансів отримати вищу освіту, вона надуває так званого статусу традиції у домогосподарстві[5]. Протилежна ситуація у бідних сім'ях з дітьми, оскільки дитина, яка виховується у бідній сім'ї, більш наражається на ризик бідності і в майбутньому дорослому житті[6]. За рахунок спрямування коштів державної допомоги сім'ям з дітьми відкривається доступ до вищої освіти усім бажаючим, що вирішує питання доступності для різних соціальних верств населення.

Модернізація програми державної підтримки сім'ям з дітьми та залучення частини цих коштів на фінансування вищої освіти потребують суттєвих перебудов та створення інституту, який включатиме функціональні обов'язки

по залученню, накопиченню та перерозподілу зазначених коштів задля фінансового забезпечення вищої освіти, що сприятиме соціальній рівності при доступності вищої освіти та надасть можливість мати підґрунтя для соціального залучення дитини.

Література:

1. Макарова Е.В. Образование в модернизированном обществе: цели и приоритеты для Украины.– Демографія та соціальна економіка. – 2014. – №1. – с.37-48.
2. Материнский капитал в 2014 году. Какая сумма? Что изменилось? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.papaaimama.ru/arts.php?art=matkapital>
3. Зарубіжний досвід соціального захисту сім'ї [Електронний ресурс]. - Режим доступу:[Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://shev.gov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=6883&Itemid=479
4. Маркова О.В. Програми соціальної підтримки: оцінка результатів та шляхи удосконалення. – Демографія та соціальна економіка. – 2013. – №1. – с.47-57.
5. Е. Петренко, Е. Галицкая, И. Шмерлина «Ценность высшего образования» // Вопросы образования. – 2010. – №2.
6. ФЕДІРКО Н.В. Індикатори оцінювання ефективності програм державної соціальної – Демографія та соціальна економіка. – 2013. – №1. – с.67-78.